

РОБЕРТ
БЁРНС

ШАТЛАНДСКАЯ СЛАВА

РОБЕРТ БЁРНС

ШАТЛАНДСКАЯ СЛАВА

Выбранае

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БССР
Рэдакцыя мастацкай літаратуры
МІНСК 1957

*Пераклады з англійскай мовы
Я. Семяжонава*

Мастак А. Паслядовіч

РОБЕРТ БЁРНС

(1759—1796)

Роберт Бёрнс — буйнейшы паэт шатландскага народа. Яго творчасць атрымала ўсенароднае прызнанне не толькі на радзіме паэта — Шатландыі, а і ва ўсім свеце. Вялікі рускі крытык В. Г. Белінскі адносіў яго творы да скарбніцы сусветнай лірычнай паэзіі.

Многія вершы Роберта Бёрнса з цягам часу сталі народнымі песнямі, якія спяваюцца па ўсёй Шатландыі. З поўным правам можна сцвярджаць, што яго песні і вершы, як свае, увайшлі ў дом кожнага рабочага, кожнага селяніна на яго радзіме. Шатландскія эмігранты, якія ад беднасці і беспрацоўя выязджалі ў другія краіны ў пошуках кавалка хлеба, разам са сваім небагатым дарожным скарбам абавязкова бралі на чужыну і кніжку вершаў свайго любімага песняра. Таму і ў наш час не з'яўляецца даўным тое, што сярод рудакопаў Поўночнай Амерыкі, лесарубаў Канады і пастухоў Аўстраліі можна сустраць далёкіх нашчадкаў шатландскіх пасяленцаў, якія дэкламуюць па памяці яго баллады і спяваюць яго песні.

Карл Маркс зачытваўся і высока цаніў творчасць вялікага шатландскага паэта. «Дантэ і Бёрнс былі яго самымі любімымі паэтамі, — пісаў Поль Лафарг у сваіх «Успамінах пра Маркса» *. — Яму (Марксу)

---

* К. Маркс, «Выбраныя творы», т. I, стар. 89, выд. Дзяржвыдавецтва БССР, 1954 г.

прыносіла вялікае задавальненне, калі яго дочки чыталі ўголас сатыры альбо пелі раманы шатландскага паэта».

У наш час, напярэдадні двухсотгоддзя з дня нараджэння паэта, творчасць Бёрнса набывае глыбокі сэнс і гучыць асабліва актуальна. Прарочыя радкі аднаго з лепшых твораў Бёрнса:

Народы ўсе і ўсе краі
Пазбудуцца няволі
І будуць у адной сям'і
Квітнець у лепшай долі.

гучаць сягоння як заклік да ўзмацнення барацьбы за мірнае супрацоўніцтва і дружбу між усімі народамі, за мір — супроць прыгнятальнікаў-каланізатараў, супроць падпальшчыкаў новай сусветнай вайны.

* * *

Калі ехаць па няроўным прыморскім шасэ з поўночных графстваў Англіі ў бок Шатландыі, то непадалёку ад невялічкага гарадка Эйр зарослая муравой палявая сцежка прывядзе на маленькі хутарок Алоў-эй, што стаіць поблізу дарогі. Тут, на зялёнай лугавіне з векавымі вязамі і дубамі-волатамі, стаіць прадаўгаватая, крытая чаротам будыніна, глінабітныя сцены якой выбелены вапнай. Гэтай хаце — больш ва дзвесце гадоў. У ёй, 25 студзеня 1759 года, у жонкі беднага фальваркоўца-арандатара нарадзіўся хлопчык, сёмы па ліку, якому пры хрышчэнні далі імя Роберт.

У нізенькай сялянскай хаце
Радзіўся хлопчык, сёмы ў маці.
Ці быў хто рад таму дзіцяці,
Каму патрэбен Робін?

Ад таго часу засталіся ў гэтай хаціне два вузенькія, як прарэзы-шчыліны, аконцы ў чатыры шыбіны. Праз адно — прабіваецца слабае святло ў доўгія сенцы, дзе стаяла хатняя жывёла і складалася сена, праз другое — у адзін з унутраных пакояў хаты-мазанкі, дзе жыла многадзетная сям'я арандатара і дзе нарадзіўся будучы паэт. У той час у Шатландыі быў закон, згодна якому вокны абкладваліся падаткам, і чым большай была плошча акна — тым большым быў падатак. Гаспадар хаты, бацька паэта, быў бедны, і на аплату больш двух аконцаў-шчылінак грошай у яго не было. Хлопчык вырас, ганяў на пашу статак, вучыўся пачатковай грамаце ў вандроўнага настаўніка «дарэктара», па прозвішчу Гамельтон, слухаў народныя песні і балады, якімі так багата Шатландыя, і сам яшчэ змалку пачаў пісаць вершы. Пасля смерці бацькі хадзіў за плугам і веў небагатую гаспадарку. А калі праз трыццаць сем гадоў памёр, падкошаны нястачамі і нападкамі рэакцыйных колаў, якія ненавідзелі паэта, за яго труною ішлі тысячы простых людзей з усяго наваколля, праводзячы ў апошні шлях самага вялікага свайго паэта, славу Шатландыі — Роберта Бёрнса.

Роберт Бёрнс — народны паэт у поўным сэнсе гэтага слова. Яго творчасць багатая і рознастайная. Праслаўленне непераможнай, невычэрпнай сілы народа, здаровы народны гумар і аптымізм, гарачая спагада працоўнаму чалавеку і палкая нянавісьць да трутняў-эксплуататараў займаюць галоўнае месца ў яго творчасці.

Лірыка Бёрнса зарадзілася і вырасла на традыцыйных шатландскай народнай песні. Адсюль яе такая мілагучнасць, рознастайнасць рытмічных адценняў і задушэўнасць. Многія яго вершы прысвечаны прыродзе роднага краю, які ён любіў шчырай сыноўняй любоўю. У праграмным вершы «Шатландская слава» паэт піша пра прыгнятальнікаў свайго народа — англійскіх каланізатараў:

Знайшлі братоў, знайшлі радню,
А як забыць пра тое,
Што брат спрадвеку браў сяўню
І ў абарону — зброю?

Ён да апошніх сваіх дзён не мог прымірыцца з тым, што яго радзіма — калісь свабодная і незалежная Шатландыя, гэта «калыска герояў і мужнасці край» — страціла сваю незалежнасць. У многіх другіх сваіх вершах і паэмах шатландскага цыкла паэт усаўляе свабодалюбства свайго народа, палка заклікае да барацьбы з англійскім панаваннем у Шатландыі:

Кароны, законы —
Я шлю вам праклён!

Гэтыя радкі смела кідае паэт у твар сваім прыгнятальнікам вуснамі аднаго з герояў кантаты «Вясёлыя жабракі», у якой яўна адчуваецца грозны голас пратэсту абяздоленых народных мас.

Землеўласніцкая значь — памешчыкі і чыноўнікі, уся прыдворная згря «ганебнага лонданскага трона», як і свая здрадлівая нацыянальная буржуазія, былі асабліва ненавісны паэту.

Англійская і ўнутраная шатландская рэакцыя плацілі Бёрнсу такой-жа нянавісцю. І гэта законамерна. Горды і смелы чалавек, які не ўмеў хаваць і не хаваў сваіх рэвалюцыйных перакананняў, Бёрнс цвёрда верыў у непераможную сілу народа, у яго лепшую будучыню і, як запавет, пакінуў наступным пакаленням прарочыя словы:

Павер-жа, брат,
І ў толк вазьмі,
Што трэба жыць са славай,

Надыдзе дзень,
І між людзьмі
Братэрства стане явай.

Палкі прыхільнік французскай буржуазнай рэвалюцыі і бясстрашны прапаведнік яе лозунгаў у сваёй творчасці, паэт быў непрымірым ворагам як заходніцкіх войнаў, так і майстроў міжнароднага разбою і гвалту. Досыць прыгадаць яго палкае асуджэнне вайны і яе падпальшчыкаў у маленькім вершы-шэдэўры «Пра вайну і любоў». У адным з пісем да свайго сябра паэт пісаў так: «Ці адчувалі вы калі-небудзь такое нястрымнае абурэнне, што сэрца гатова разарвацца на часткі, калі чытаеш аб тым, як магутныя нягоднікі, у мэтах асабістай карысці і нажывы, нацкоўваюць дзяржаву на дзяржаву, апустошваюць неабсяжныя вобласці і краіны, знішчаюць велізарныя каштоўнасці і даводзяць да жабрацтва цэлыя народы, і ўсё гэта толькі дзеля фанабэрыі і іншых яшчэ больш ганебных мэт».

Творчасць Бёрнса прасякнута глыбокім гуманізмам, яна аптымістычна па сваёй прыродзе. Перакананы ў тым, што сілы народа невычарпальны і непераможны, паэт непакісна верыў у лепшую долю чалавецтва. У сваёй шырока вядомай баладзе «Джон Ячменнае Зярно» паэт пяе гімн бяссмертнаму караню жыцця на зямлі — жыватворнай працы простага чалавека:

Дык сыдземся-ж з усіх старон
І скажам заадно:
«Жыві, бунтуй, бяссмертны Джон
Ячменнае Зярно!»

Да найлепшых твораў паэта адносіцца і яго славуная кантага «Вясёлыя жабракі», вядомая ў першапачатковай рэдакцыі пад назвай «Любоў і свабода». Героі кантаты — беднякі, абяздоленыя, бяздомныя

людзі. Абвінаваўчым актам дзяржаўнаму ладу і грамадству таго часу гучыць праслаўленне паэтам тых, што з'яўляюцца адшчапенцамі гэтага грамадства. Кантата прасякнута вольналюбівымі матывамі, а ў песні-эпілогу ў ёй яўна адчуваецца настрой нарастаючых рэвалюцыйных падзей, пафас французскай рэвалюцыі:

Будзе дзень, і пажарам
Запаляе усход.
Абурэнне і ярасць
Клічуць нас у паход.

За сваё кароткае жыццё Р. Бёрнс напісаў многа. У зборнік «Шатландская слава» ўключаны вершы розных жанраў і розных перыядаў яго жыцця з мэтай даць, хоць і сціслае, але цэльнае ўяўленне аб творчасці вялікага народнага паэта Шатландыі.

Я. СЕМЯЖОНАУ

*песні
і балады*

ДЖОН ЯЧМЕННАЕ ЗЯРНО

Трох каралёў чужой зямлі
Разгневаў нечым ён,
І пакляліся каралі,
Што згіне рыжы Джон.

Яго адвезлі на папар,
Сахой разрылі дол.
«Вось тут папарся і папар
Суглінкавы падзол!»

Але вясной ажыў загон,
Дажджы ў палях прайшлі.
І ўсім на дзіва слаўны Джон
Падняўся з-пад зямлі.

Такі-ж буян і жартаўнік,
Буяе ў дождж і ў суш,
Трасе асцём, як жмутам пік, —
Не падступай, не руш!

Жніво настала. Дол і лог
Звіняць касою. Джон
Сагнуўся, згорбіўся, прылёт
Ды б'е зямлі наклон:

«Пажыў, пара і паміраць, —
Даруй, не помні зла».
...І тут узброеная раць
У наступ зноў пайшла.

Спярша з касой прайшлі па ім,
Звалілі на пракос,
Упоперак вязьмом тугім
Звязалі — і на воз.

Вязуць на ток, а на таку
Пад цэп — давай лупіць
І па спіне, і па баку,
Як канакрада біць.

Зламалі, сцёрлі на муку
Усё цела — ну, не ўстаць!
І зветрылі на скразняку,
Каб пэўна даканаць.

І каб накіць з яго касцей,
Іх кінулі ў касцёр.

А сэрца мельнік-ліхадзей
У жорнах перацёр.

Яго ў ваду на колькі дзён
Спусцілі ў кадзь, на дно.
Але і там не тоне Джон
Ячменнае Зярно.

І зноў сышліся з трох старон
Тры каралі ў шынок.
Балююць, п'юць: загінуў Джон
Ячменнае Зярно.

А Джон жыве. Як у катле,
Пад абручом бурліць,
Прэ пенай з кубкаў на стале
І душы весяліць.

Не прападзе адважны Джон
Ні ў горы, ні ў бядзе.
Сваёй крывёю будзіць ён
Адвагу у людзей.

З ім не павесіш галаву,
Што-б ні было ў жыцці.
Ён вам прымусіць і ўдаву
У прытупкі пайсці.

Дык сыдземся-ж з усіх старон
І скажам заадно:
«Жыві, бунтуй, бяссмертны Джон
Ячменнае Зярно!»

ЧЭСНАЯ БЕДНАСЦЬ

Хто беднасць чэсную сваю
Кляне, як нешта дробнае,
Той ганьбіць род свой і сям'ю,
І ўсё таму падобнае.

Прыкінем так,
Прыкінем сяк,
Наш лёс — таўкач расколаты.
Багацце —
Папяровы знак,
Бядняк сумленны — золата.

Хлеб ды вада — 'шчэ не бяда,
Тады бяда, як лебяда
Ды іншая нішчымніца.
А вунь прахвосты і паны
Гарэлку п'юць, жаруць бліны, —
Так, брат, на свеце чыніцца.

Прыкінем так,
Прыкінем сяк,
Хай мы не каралі, брат.

Бядняк сумленны — не басяк,
А гаспадар зямлі, брат.

Вось той бязмен — прыродны лорд,
Ад пыхі ажно пеніцца;
Кавалак мяса, чым ён горд?
Бязмен — без змен, не зменіцца.

Прыкінем так,
Прыкінем сяк,
Хоць ён і ўвешан золатам,
А ўсё-ж не сокал, а гусак,
Бо долата, брат, — долата.

Кароль нахлебніка свайго
Узвёў у сан маркіза.
Табе-ж, браток, не да таго, —
Ты — сам свой, не падліза.

Прыкінем так,
Прыкінем сяк,
А праўда-ж дапагонная:
За грошы, лесць
Ці-ж купіш чэсць
І ўсё таму падобнае?

Час прыйдзе, прадказаць магу, —
І розуму, і чэсці
Льга будзе ў першую чаргу
Стаць на пачэсным месцы.

Павер-жа, брат,
І ў толк вазьмі,
Што трэба жыць са славай.
Надыдзе дзень,
І між людзьмі
Братэрства стане явай.

ДРЭВА ВОЛІ *

Цудоўны ясень вырас, брат,
У горадзе Парыжы;
Пад засень ясеневых шат
Бяжыць чарнявы, рыжы,

Стары, малы, усякі люд,
Хадзячы і бязногі.
Спяшаюцца, як на салют
У гонар перамогі.

Раней стаяла там турма,
Тыранаў абаронца.
Цяпер Бастыліі няма, —
На плошчы свеціць сонца.

І што ні год, то новы плод
На ясені тым спее.
І хто той плод хоць раз у рот
Паклаў, той разумее,

Што не скаціна чалавек,
Што і халопы — людзі,

Што рабства аджывае век
І болей так не будзе.

З усіх багаццяў даражэй
Французскі гэты плод нам.
Ён прыдае, як чарадзей,
Моц, веру ўсім галодным.

Натхняе мужнасцю ён, брат,
Усіх сяброў краіны.
А здрадніку — смяротны яд,
Не пражыве гадзіны.

Хвала і слава, брат, таму,
Хто спагадаў народу,
Прынёсшы ў гальскую турму
Той парастак свабоды.

Ён разagnaў маркоты цень
І ў рост пайшоў, у ход, брат,
І праясніў, нібы прамень,
І захад і усход, брат.

Хацелі загубіць жыццё
Майстры ліхой расплаты!
Тачылі кволае лісцё
Пілаты і прэлаты.

Гніль, вусень, трутні, чэрві, тля
Губілі і марылі.

Згрызала бубачкі з галля
Прыдворных камарылля.

Падкоп злачыннаю рукою
Рабілі слугі трона,
Ды пахавалі ў яме той
Шкадлівага Бурбона.

Давала клятву пры двары
Празэрлівая зграя,
Што дрэва згіне без пары,
Да першага ўраджаю.

І наляцелі груганы
На край французскі грозна.
Ды... мусілі мяняць штаны,
Агледзеліся — позна!

— Ратуйце волю ад бяды! —
Быў заклік да народа.
І ўстаў стары і малады:
— Няхай жыве свабода!

Увесь народ — шаўцы, касцы —
Грудзьмі сустрэў навалу.
І вось: найміты, як зайцы,
Бягуць, куды папала.

Мой край! І твой не ссечан лес,
Дуброў, гаёў — не жменя.
Былі часы — і ты не лез
За жартам у кішэню.

Табе ў нядаўнія гады
Усяго было даволі.
Што-ж ты не вырасціў тады
Для нас хоць дрэўца волі?

Нам без яго нямілы свет,
А хлеб — чужое мліва,
А доля — горкі пустацвет
На полі неўрадлівым.

Сваім крывавым мазалём
Мы кормім кривасмокаў,
А самі, бедныя, жывём
І скокам, брат, і бокам.

Але, я веру, прыйдзе дзень,
І ён не за гарамі,
Калі свабода, як прамень,
Развее змрок над намі.

Народы ўсе і ўсе краі
Пазбудуцца няволі
І будуць у адной сям'і
Квітнець у лепшай долі.

---

* * *

Між гор маё сэрца... Вандруе між гор,
Дзе марам раздолле і вольны прастор.
Высочваць аленя, зайздросціць арлам...
Між гор маё сэрца, любоў мая там.

Да стрэчы, Шатландыя! Поўнач, бывай! —
Калыска герояў і мужнасці край.
Куды-б ні прыбіў мяне лёсу прыбой,—
З табой маё сэрца, наvekі з табой!

Бывайце, снягі на вяршынях гарбатых,
Бывайце, лугі па далінах і скатах,
Бывайце, лясныя крыніцы і гаці,
Бывайце, хваёвыя нетры,— бывайце!..

Між гор маё сэрца... І сам я — між гор,
Дзе думам — раздолле і вольны прастор
Сачыць за аленем, зайздросціць арлам...
Між гор маё сэрца... Любоў мая там.

ЗАКЛІК БРУСА ДА ШАТЛАНДЦАУ *

Гэй, шатландцы, гэі, мужчыны,
Што з Уолесам айчыну
І са мной сваю краіну
Баранілі спраўна, —

Вы напад варожай змовы
Мужна зноў адбіць гатовы,
Каб англійскія падковы
Не тапталі край наш.

Нашы сёлы, нашы нівы
Вораг люты і пыхлівы,
Вераломны Эдвард хцівы
Заняволіць можа.

Час настаў. За агарожай
Смела стрэнем стан варожы
І ў баі — ці пераможам,
Ці галовы зложым.

Той, хто з поля можа збегчы
І рабом на плаху легчы,

Лепей хай сядзіць на печы
І не ганьбіць строю.

Хай-жа стануць у страі
Тыя, што ў цяжкім баі
Будуць біцца за траіх
З мужнасцю герояў.

За спакой далін шатландскіх,
За жніво ў палях сялянскіх,
За пітво ў харомах панскіх, —
Дружнымі радамі

Бурным рушымся прыбоем
На захопнікаў і з боем
Абаронім ад разбою
Волю нашу самі!

ШАТЛАНДСКАЯ СЛАВА

Мой слаўны, мой шатландскі край,
Узгор'і і лагчыны,
Забудзь аб славе, забывай
Само імя — айчына!

Дзе ў верасах і Старк і Твід
Гамоняць чыстай хваляй,
Там сёння гаспадарыць брыт,
Купцы запанавалі.

Знайшлі братоў, знайшлі радню,
А як забыць пра тое,
Што брат спрадвеку браў сяўню
І ў абарону — зброю? *

Хто-б верыў, што надыдзе час
І вольны край загіне,
Што здрада чорная ўсіх нас
За грошы ў яму кіне.

А колькі раз — і не пытай —
Драпежнікаў мы білі!

І вась — за стэрлінгі наш край
Брытанцы адкупілі.

Шатландыя, — снягоў абрус,
Чаму я ў ратным полі
Не згінуў за цябе, як Брус,
Як сын твой верны Ўолес! *

Няхай памру я без пары,
Хай лягу ў дол забытым, —
Праклён я шлю вам, гандляры,
Што прадалі нас брытам!

ГОРСКИ ХЛОПЕЦ

Хлопец скроены як след,
Нібы вытачаны
З дубу.
На плячы — клятчасты плед,
Пройдзе — глянуць люба.

Шапка-брыль, з-пад шапкі чуб,
Слаўны хлопец,
Стройны хлопец.
Ён аб здрадзе і не чуў,
Слаўны горскі хлопец.

Чуеш, даль пяе трубой?..
Мілы друг,
Мая дзяўчына,
Кліча нас труба на бой,
Кліча нас айчына.

Зброі звон і звон падкоў...
Хлопцы-горцы,
У паход
Бараніць ад чужакоў
Волю і народ!

Не дазволім, каб сычы
Засланілі
Сонца.

Ведай, брыт, твае мячы
Не спужаюць горца!

Стрэнеш карнікаў, — карай,
Слаўны хлопец,
Стройны хлопец,
І праслаў шатландскі край,
Слаўны горскі хлопец!

ШОУ САЛДАТ З ВАЙНЫ

Вайна сабрала умалот
Паўзводна і паротна:
Дзе ні пачуеш — плач сірот
І плач удоў гаротных.

Ішоў салдат пад родны дах
Праз ячмяні, праз жыта,
Ішоў, і ў сумцы на плячах
Увесь яго пажытак.

Не назавеш ні багажом,
Ні грузам лёгкі клунак.
Салдат не ганьбіў грабляжом
Старэнькі свой падсумак.

Пракаратаўшы ў сене ноч,
Шыбаў сабе і марыў
Аб іскарках блакітных воч
На незабыўным твары.

Вось і знаёмы вадапой,
І млын той каля гаю,

Дзе пад вярбою, за капой,
Прызнаўся ёй — кахаю.

Было... А колькі лет і зім
Прайшло сваёй дарогай!
...За ўзгоркам дом, і перад ім —
Яна каля парога.

Прагнаў слязу з вачэй салдат,
Храбрыцца, як умее;
Штось запытаўся неўпапад,
А сэрца млее, млее...

Гаворыць: — Так вось пехатой
І крочу з поля бою...
А ты, як цвет. Шчаслівы той,
Хто будзе жыць з табою.

Хоць і няёмка турбаваць,
І хата не багата,
А ўсё-ж дазволь занаचाваць
Знябытаму салдату.

Яна ў адказ: — Прытулак дам.
У цеснаце — не ў крыўдзе.
І мой таксама недзе там...
А прыйдзе ці не прыйдзе?..

Ці ён жывы, ці ён памёр,—
Не знаю, не пытаю.
Выходжу кожны дзень на двор,
На сцежку паглядаю.

О божа мой, ды гэта-ж ён!
А я і не пазнала...
Мой дарагі, мой любы Джон! —
І да грудзей прыпала...

— Так, гэта я, мая любоў!
І ты мне ўзнагарода
За чэсць і доблесць, і за кроў,
Пралітую ў паходах.

Цябе за вернасць я заўжды
Бярог, як скарб ад неба.
З табой пазбаўлюся бяды,—
Мне большага не трэба.

Яна праз слёзы: — Дзед у дар
Даў хутар мне маленькі.
Цяпер ты будзеш гаспадар,
Мой любы, даражэнькі.

...Найлепшая з узнагарод
Лаўцу — удача гону,
Гаспадару — ўраджайны год,
А для салдата — гонар.

Хай адпачне салдат у вас,
Хай не праходзіць міма,
Хто ведае, мо' ў грозны час
Пакліча зноў радзіма.

ПЕСНЯ РАБА НЕГРА

У гарачым Сенегале ворагі мяне скавалі
І адправілі на здзек за мора сіняе.
Тут нуда мяне з'ядае па сваім любімым краі
На плантацыях Віргініі, Віргініі.

Агарнула сэрца чорная туга
Па табе, далёкі мілы Сенегал!

На зямлі маёй радзімы не мятуць снягамі зімы,
Не шуршаць кусты ракіт калючым інеем.
Там журчаць струмені вод і буяюць круглы год
Кветкі, невядомыя ў Віргініі.

Збіты злосным прыганятым, з ланцугом сваім праклятым
Прападаю, нібы муха, ў павуціне я.
Радасць дзён сваіх юначых прыгадаеш — і заплачаш
У гэтым пекле ненавіснае Віргініі.

Агарнула сэрца чорная туга
Па табе, мой родны, любы Сенегал!

ПЕСНЯ БЕДНЯКА

А дзін бог толькі ведае,
Чым я абедаю,
Ды ў багатых прасіць —
Крый нас божа!

Скажам, я жабраку
Дам скарынку ў руку,
А хто мне, бедняку,
Дапаможа?

Хоць я голы і босы
І праставалосы —
Да жабрацтва яшчэ
Не дажыўся.

Угору лезуць другія,
Не падстаўлю нагі я,
Але й мне падстаўляць —
Сцеражыся!

А як стане нязносна,
І горка і млосна,
Пацяшаю сяброўку —
Нябогу;

Абніму, пацалую,
Як дзяўчынку маюю,
Для яе не шкадую
Нічога.

Сонца роўна ўсім свеціць,
Ды не роўна на свеце
Падзялілі
Дабро і зямлю.

Трутні п'юць і гуляюць,
Беднякі — галадаюць.
Я цяплю,
Ды да часу цяплю!

РОБІН *

У нізенькай сялянскай хаце
Радзіўся хлопчык, сёмы ў маці.
Ці быў хто рад таму дзіцяці,
Каму патрэбен Робін?

Дзьмуў студзень снегам на зары,
Дзіця сінела з плачу.
Радзін яго ў календары
Гісторык не адзначыў.

Але-ж адзначыў каляндар,
Што ў Ёрку быў свіны базар
І ўвесь адкормлены тавар
Скупіў якісь адзін гандляр,
Калі радзіўся Робін.

А малы на славу рос,
Быстры Робін, жвавы Робін —
Круглы твар, кірпаты нос —
Спрытны жэўжык Робін!

Зірнуўшы на далонь дзіцяці,
Сказала бабка ўсім у хаце:

«Разумнік будзе. Чуеш, маці? —
Няхай завецца Робін!

Спагадлівы к чужой бядзе,
Ён заваюе ў грамадзе
Пашану і любоў людзей,—
Ваш род праславіць Робін.

А вылюднее, пойдзе ў рост,
Не аднаму задзіру нос
Расквасіць гэты шылахвост
І забіяка Робін.

Ох, да дзяўчат ён будзе хват,—
І на здароўе, тут іх шмат.
Такому хлопцу хто не рад? —
Расці, вясёлы Робін!»

Рос гарэзлівы хлапчук
Шустры Робін, спрытны Робін,
Непакорлівы хлапчук,
Сын сялянскі Робін.

ГОРНАЙ МАРГАРЫТЦЫ,
ЗАВОРАНАЙ МАІМ ПЛУГАМ

Сняжынка-першацвет на пожні,
Ён надышоў, твой час апошні:
Яшчэ абгон, і мой нарожнік
Сырой зямлёй
Заваліць беленькі, тварожны
Вяночак твой.

Не перапёлка, не жаўрук,
Вясенні госць і твой сябрук,
Сагнуць узмахам крыл у крук
Былінку-ствол,
А я, араты, заару
Цябе ў падзол.

На глебе чэрствай, як скала,
Ты самасевам узышла
І вырасла, і расцвіла
Скале назло!
І нават бура не змагла
Зламаць сцябло.

Каля палацаў, на тэрасах,
Не злічыш руж ды іншых красак,

А ты-ж — адзіная акраса
Маёй вясне.
Зірнеш на кветку — і адразу
У душы ясней!

У просценькім сваім адзенні
Ты ўсёй істотай пад праменні
Імкнулася ў блакіт вясенні,
У нябесны луг.
І кволья твае карэнні
Падрэзаў плуг!

Вось і ў жыцці часамі гэтак:
Дзяўчына — кветка з лепшых кветак—
Не заўважае пастак, сетак
Хітруг, прыблуд.
Падлец зжыве яе са свету,
Затопча ў бруд.

А ці-ж не так з табой, паэт?
І ты, не зведаўшы як след
Людскую шчырасць, душ імпэт,
Цану спагад,
Пусціўся ўплаў — і клінам свет,
Прапаў твой сад...

Спакон вякоў вядзецца так —
Каго заціснуў у кулак
Памешчык-пан або кулак,

Таму адно:
Спазнай бяdot і гора смак
Ды кань на дно.

Я-ж загадаў сабе: — Не плач!
Пад ношай гора і нястач
Хоць і ўпадзеш, і смерць наўскач
Прымчыць з касой,—
Калі пяром і тым адзнач,
Што ты — герой!

*ліричныя
вершы і песні*

БОСАЯ ДЗЯУЧЫНА

Заплюшчу вочы — і ўсплыве
Той мілы вобраз хараства...
Яна ступала па жарстве,
Ёй ногі раніла жарства.

Такімі-б ножкамі ступаць
Па дыванах, не па пяску.
З такой-бы толькі выязджаць
У пазалочаным вазку.

Дзве ручаіны русых кос
Збягаюць змейкамі на стан.
А вочы — зоркі, кроплі рос,
Глыбокі сіні акіян.

Далёкая ад бажаства,
Сама — зямное бажаство,
Яна — багіня хараства,
Жывой прыроды хараство!

ДЖОН АНДЭРСОН

Джон Андэрсон, ты помніш, Джон,
Той час, як мы сышліся?
Віхры твае — чарніоткі шоўк —
На лбе крутым віліся.

Не той, не той ты стаў, мой Джон,
І снег жыццёвай сцюжы
У валасах. Благаславён
Іх іней, Джон, мой дружа!

Джон Андэрсон, калісь мы, Джон,
Ішлі з табою ўгору.
У гарачыню і пад дажджом
Ішлі, не знаўшы гора.

Цяпер спускаемся з табой
З гары, на захад дзён —
Туды, дзе вечны супакой,
Мой любы дружа, Джон.

* * *

У сцюжу на буі-зыры,
Мой бедны друг,
Адданы друг,
Цябе сабою-б я прыкрыў
Ад завірух,
Ад завірух.

Калі-ж табе прызначыў лёс
Нячасты смех
І часты боль,
Гатоў я боль і горыч слёз
Дзяліць з табой,
Дзяліць з табой.

Няхай мяне ажэніць бог
З сырой зямлёй,
З сырой зямлёй,—
Я й там к святлу прабіцца-б змог
З табой адной,
З табой адной.

Каб мне сказали: вась уся
Твая зямля,
Бяры сабе,—
Сказаў-бы дзякуй і узяў
Адно цябе,
Адно цябе.

* * *

Нейк, ішоўшы з вечарынкi,
Ранкам па вясне,
Абрасілася дзяўчынка
У волкай ярыне.

Нацянькі — хутчэй к засценку,
Крок у крок з адным.
Прамачыла ўсю сукенку
У густым жытнім.

Калі той дзяўчыну любіць,
Міля к дому — пядзь.
Правядзе і прыгалубіць,
Што з блазноты ўзяць?

Намі гэта ўжо пражыта,
Чуеш, — памаўчы:
Шэпча жыта ці не жыта
Ля мяжы ўначы.

---

* * *

З усіх напрямкаў і вятроў
Мілей заходні мне,
Дзе ты живеш, мая любоў,
Мой неспакой у сне.

Там край далін і муражын,
Зялёны, любы край.
Там я з табой сустрэўся, Джын,
Туга мая, мой рай.

Іду з касою па расе,
Чмялі ў траве гудуць.
І травы ўсе, і птушкі ўсе
Мне пра цябе пяюць.

Сум перапёлак у аўсе
І кволы цвет ажын
Гавораць аб зямной красе
Чароўнай, мілай Джын.

* * *

Як вокам акінуць — скалістыя горы,
Дзе рэкі халодныя з небам гавораць,
Дзе верасам вывадак свой на змярканні
Вядзе перапёлка на корм-жыраванне.

Скупая прырода радзімага ўзгор'я
Мілей майму сэрцу, чым бераг прымор'я,
Мілей мне, мілей: там за горнай ракой
Жыве мая радасць і мой неспакой.

Яна не красуня-паненка з альбома,
Яна без пасагу — мне гэта вядома.
Увесь яе скарб, — а ці-ж гэтага мала? —
Любоў, і яна яе мне даравала.

Сустрэнь ты дзяўчыну-красуню, і сэрца
Пад позіркам ясным трывожна заб'ецца,
Калі-ж за красою ды іскра сумлення —
Мы, грэшныя, слепнем і мы — на каленях.

Да сэрца мне простага твару аздобы,
Мне гордыя, чэрствыя не да спадабы.
Ісці на спатканне — якая прыемнасць,
Калі ёсць каханне і ёсць узаемнасць!

НАКАЗЫ

Ты свіснеш і ціхенька станеш за тын —
Я зараз-жа выйду за посвістам тым,
Няхай сабе сварацца маці, айчым.
Ты свісні ў два пальцы — я выйду за тын!

Глядзі-ж, калі будзеш ісці да мяне,
Пралаз не міні ў мураванай сцяне.
Ідзі адвячоркам, як стане цямней,
І выгляд рабі, што ідзеш не ка мне,
Ідзеш, а як быццам зусім не ка мне.

Ці, часам, сустрэнемся на цвінтары,
Дык ты ўжо з сяброўкай маёй гавары,
А мне толькі ў вочы заглянеш разок
І — квіты, ты чуеш! — глядзі-ж, галубок, —
Зірнеш толькі раз і адвернешся ўбок.

Усім гавары, што ніякіх там спраў
Не маеш са мной, што другую абраў.
Жартуй, але бойся хапіць цераз край,
Каб іншы хто-небудзь мяне не забраў.
З-пад самага носа дзяўчыну не ўкраў!

НАЧЛЕГ У ДАРОЗЕ

У студзені мяне ў гарах
Аднойчы агарнула ноч,
Завея, сівер — проста страх,
А снег па пояс, толькі збоч.

Мне спадарожніца адна,
На шчасце, стрэлася ў той час.
Разгаварыліся. Яна
І кажа: — Значуйце ў нас.

Падзякаваў за дабрату,
Што мне ў снягу не начаваць,
Адбіў паклон за дабрату
І папрасіў пасцель паслаць.

Яна кужэльнай прасціной
Заслала ложка пры сцяне
І, павячэраўшы са мной,
Дабранач пажадала мне.

Гляджу і думаю: сама
Любоў на яве, а не ў сне, —

І гавару: — А ці няма
Падушкі ўпадгаловы мне?

Пайшла, прыносіць і кладзе,
Гаворыць, што пара мне спаць.
Чароўная, як ранні дзень, —
І я не змог, каб не абняць.

Па шчоках чырвань, а з-пад броў —
Дзве іскры. Чую, як у сне:
— Калі ўсё гэта ў вас любоў,
Пакіньце чэснаю мяне.

Я гладзіў лён бялявых кос,
І ўся была, як першы снег,
Як ружа ў кроплях ранніх рос,
Яна, што мне дала начлег.

Дрыжалі грудзі. Часам іх
Я кратаў — круглыя грудкі, —
Два лесавых, верасавых,
Крамяных, нібы сыр, грыбкі.

Я цалаваў яе, блгі, —
І ўся яна была, як бель
Расцвіўшых яблынь, як снягі
У тую горную мяцель.

Хінулася шчака к шчацэ,
Як губы к келіху з віном...

Пад ранне на маёй руцэ
Яна заснула чуткім сном.

А ўранні, з першаю зарой,
Я ёю захапіўся зноў.
— Ах, што зрабілі вы са мной! —
Сказала мне мая любоў.

Слязу сціраючы з павек
На пасмы кос крутых, як хмель,
Я адказаў: — Цяпер па век
Нам прыйдзецца дзяліць пасцель.

Узяўшы трубку палатна
І прыхінуўшыся к сцяне,
Яна прысела ля акна
І стала шыць кашулю мне.

Бягуць гады — за строем строй,
І не спыняецца іх бег.
Пакуль жыву, не здраджу той,
Што мне дала тады начлег.

---

* * *

Усё як вымерла наўкол,
Не ноч, а віру дно...
— Ты, можа, мне дасі дазвол
Улезці праз акно?

— Не дам. Прасі хоць давідна!
На ўсё свая пара.
Дарога да мяне адна —
З царкоўнага двара.

ПЕРАД РАЗЛУКАЙ *

Жыць, любанька, табе адной,—
Нас разлучае пан.
Праляжа між табой і мной
Глыбокі акіян.

Няхай нуду, бяду спазнаць
Мне выпадзе ў глушы,—
Ды ста разлукам не разняць
Два сэрцы-спарышы!

О, як пазбавіцца пакут,
Як заглушыць струну,
Што ные, шэпча: ў родны кут
К табе не завярну?

Бывай! Апошні поціск рук
Я павязу з сабой.
Няхай хоць тысяча разлук, ---
Я твой, наvekі твой!

ПЕРАД ВОСЕННЮ

Яна прыходзіць спакваля
На выжаты палетак,
Ляціць пчалаю да вулля
Ад позніх жоўтых кветак,
Атавай сцеленца на луг,
Туманам — на балота...
Прыходзіць восень, любы друг,
І з ёю адзінота.

Сяліба слонкі — мокры гай,
Аўсянкі — хмыз прасторны,
А жораў з чапляй і бугай
Шукаюць кут азёрны.
Драздоў спрадвеку вабіць лог,
Арэшнік і палянкі;
Утульны яр, дзе хмель і глог, —
Прытулак канаплянкі.

Прырода шчодро ўсім дала
Прывычку, любасць, нараў:
Адна-адной ляціць пчала,
Трохкутным гуртам — жораў.
Лясны мой край, жалезны гром

Трасе твае лагчыны,—
Аж бор трашчыць пад тапаром,
Ляціць пяро з дзічыны.

Зірнеш, здаецца — глухамань,
А ўсё-ж даўно абжыта.
Крышталь азёр — хоць рукі рань,
І сохне ў копах жыта.
І рвецца сэрца на прастор...
О, як-бы я з табою
Прайшоўся-б аж да самых гор,
Што крыюцца смугою!

Плячо к плячу, ў руцэ — рука,
Хадзілі-б і хадзілі,
Пакуль сярпак маладзіка
Вісіць на небасхіле.
Як дождж абложны па вясне,
Як сонца ў жнівень хлебны,
Так ты, мой друг, патрэбна мне,
Так твой зварот патрэбны!

БЕЛАЯ КУРАПАТКА

Дакоскі прайшлі, на жніве адспявалі...
З дасвецця ў нядзелю хлапцы палявалі,
Аблазілі зараснік, луг і западак,
І раптам з-пад ног — чарада курапатак.

І хто цябе гоніць, гарэза-хлапчук,
Дзічына — жывая, пачуе твой стук!
Схавайся ў чароце,
Бабахні пры ўзлёце,
А спудзіш — лічы, што ўпусціў яе з рук.

Крылом яна з верасу росы скалоціць
І сядзе на водшыбе ў мокрым балоце.
Затуліцца ў мох — не шурхне, анямее,
А спінка, як снег на прадвесні, бялее.

Гавораць: спрачаўся з ёй месячык ясны,
Што сонца зацьміць, — пакаціўся, пагас ён.
Яна-ж палыхала святлом прамяністым
На сене духмяным між купін імшыстых.

Шчасліўцы-стралкі, тых мясцін старажылы,
З дасвецця па топкай імшары кружылі,

І ледзь толькі выжла на след навяла,
Бялютка — фырр, і як летась была!

Чаго-ж ты спяшаўся, гарэза-хлапчук!
Дзічына — жывая, пачула твой стук.

Прыпаў-бы ў чароце
І стрэліў пры ўзлёце,

А спудзіў — і выпусціў шчасце з-пад рук.

*Жартоўныя
вершы і песні*

ФІНДЛЕЙ

— Хто гэта грукае ў акно?
«Хто-ж, гэта я — Фіндлей!»
— Ідзі дамоў. Я сплю даўно!
«Не спіш!» — сказаў Фіндлей.

— Як ты асмеліўся будзіць?
«Ды так», — сказаў Фіндлей.
— Кату марцоваму карціць...
«Карціць!» — сказаў Фіндлей.

— Не адчыню — і не прасі...
«Прашу-ж!» — сказаў Фіндлей.
— Да пеўняў спаць мне не дасі.
«Не дам!» — сказаў Фіндлей.

— Пусціць, а што, калі радня?..
«Пусці!» — прасіў Фіндлей.
— Дык ты-ж завалішся да дня.
«Да дня!» — сказаў Фіндлей.

— Такого толькі прыручы...
«Так-так!» — сказаў Фіндлей.
— Дык ты-ж тут будзеш штоначы.
«І ўдзень!» — сказаў Фіндлей.

— Смала. Ну, што-ж, дапамагу...
«Хутчэй!» — сказаў Фіндлей.
— Глядзі-ж, нікому ні гу-гу!
«Угу!» — сказаў Фіндлей.

ШЧАСЛІВЫ УДАВЕЦ

Не для жаніцьбы час, калі
Асіна распускаецца:
Агоркне ўсё, свет сыдзе ў клін,
І век свой будзеш каяцца.

Такою схопіш — хоць з двара
Ды ў вір або ў халодную...
Пакуль не прыйдзе ёй пара
Збірацца ў адыходную.

Не год, а дваццаць зім і лет
Я жыў з такою ведзьмаю,
І ўсё-ж адправіў на той свет;
А як там? — Я-ж не ведаю.

Вось-бы праведаць хоць са сноў
Пра тамашні парадак,
Каб пасля смерці з ёю зноў
Не звёў мяне выпадак.

Абрад, імшу бацькі мае
Як мае быць спраўлялі,

Баюся толькі, што яе
У пекла не прынялі.

Яна ў раі. Напэўна-ж там,
Бо часта ў груку грому
Чуваць страшэнны тарарам,
Так добра мне знаёмы.

ЖОНКА ВУГАЛЬЩИКА

— Не ведаю твайго імя,
І як завуць не ведаю.
Ці ён твой муж, ці так — радня
Зімуе тут і летуе?

— Два лецейкі і столькі-ж зім
Дзялю з ім гора горкае.
І ён за мной, і я за ім,
Як нітка за іголкаю.

— Бруснічанька, увесь абшар —
Палі, лясы, загонішчы —
Табе я выдзяляю ў дар,
Калі яго прагоніш ты.

У шоўк, брыльянты расфранчу,—
Ты-ж не жывеш, а мучышся,—
У вазку, на брыццы пракачу,
Калі ты з ім разлучышся!

— У шоўк трухлявы пень адзень,
Асып свой нос брыльянтамі,

І адчапіся, авадзень! —
Не знаюся я з франтамі.

А мой, мы з ім за павадок,
Друг у дружка на воку.
А дасць бог ноч — я на палок,
І ён, юрок, пры боку.

Калі у сэрцы любасць ёсць,
І хатка — свет прасторны.
Мяне не купіш, ягамосць!
Ен чысты, хоць і чорны.

СКАРГА БІТАГА МУЖА

Эх, з жонкай я не ў ладзе —
Качалкай часта гладзе,
А як дасі патолю,
Дык і на карак сядзе.

Вянчаўся — спадзяваўся,
Што будзе жонка ласачка.
Аж вось яно як выйшла:
Не ў ласачку, а ў выжлу
Удалася гэта красачка.

Аднак надзей не трачу,
Што лепшы час пабачу,—
Змяню натуру Тэклі!

Вось тут, браткі, і выбірай:
Ці памірай і прыся ў рай,
Ці з ёй гаруй у пекле.

СПОВЕДЗЬ БАБЫЛЯ

Расце чарот паміж заток,
Выносны ў поўсажонак.
Правёў я не адзін гадок
Каля суседскіх жонак.

Мінецца год — і рой турбот
Паспее нападзіцца,
А мёд уцех і асалод
Нам дараць маладзіцы.

Імкнецца кожны ў райскі сад
На яблычкі напасці,
Але, хто зведаў іх, наўрад
Ці зведаў слодыч шчасця.

Вось мне дык толькі-б пагуляць,
Абняць якую ўпотаі,
А там — да ўсіх чарцей паслаць
Нікчэмныя турботы!

Хай грэшнага мяне на скон
Асудзіць суд асіны.

Але-ж і мудры Саламон
Глытаў па дзеўках сліну.

Без іх, брат, што ні гавары, —
Маркотна ў змроку ночы.
Таму тварэц і сатварыў
На ўцеху род жаночы.

СЯБРОУЦЫ НА ВУШКА

— Ты, — кажа, — жаданняў чысцейшых крыніца,
Твой дом і радня, — ён мне кажа, — па мне.
А сэрца мне кажа: «Не слухай, дурніца,
Ён ліпне к пасагу, на грошыкі гне.

Цаляе на свінку, глытаючы слінку,
Што некалі з'есць саланінку, жучок.
Ажэніцца, вычысціць жончыну скрынку,
А жонку ў закутак альбо ў катушок».

На выгляд — прыгожы, але задавака.
Такога сам чорт не прылашчыць да рук.
Хітрук, ды і я не зусім разявака:
Я ўраз здагадалася, што ён за фрукт.

— Не вырасціць жыта на ялавым полі,
А груш — на вярбе, — гавару я дружку, —
Каханне тваё правякуе не болей,
Чым нітка без вузла ў дзіравым мяшку.

МЕЛЬНІК

Мельнік, змелеш на муку
Жыта ўсё да каліва,
Завядуцца ў кашальку
Шылінгі ды талеры.

Упыліўся на млыне,
Барада аж белая.
Цалавацца лез ка мне —
Так і пасівела я!

Ты, як ніва, урунелы,
Толькі вочы шэрыя,
Як узідзе мясяц белы,
Прыйдзеш — павячэраем.

Каравай спяку тугі,
Перапечкі белыя.
Мельнік, мельнік дарагі,
З гора пасівела я.

ЖОНКА НЭНСІ

— Ты, мой родненькі, з-за глупства
Не ўсчынай гамонку!
Я табе не хлеба луста,—
Не шкадуеш жонку!

— Ну, а хто-ж каго павінен
Слухаць, Нэнсі, —
Гаспадар ці гаспадыня
Мужа, Нэнсі?

— Ты камандаваць канчай,
Звычай кінь даўнейшы!
Слухаць, кажаш? Выбачай,
Пашукай дурнейшай!

— Пануджуся, апушчуся,
Рыбка Нэнсі,
Але-ж неяк абыйдуся
І без жонкі, Нэнсі.

— Пачакай-жа, збродны качар,
Вось памру я скоро...

Ты паенчыш і паплачаш,
І паскачаш з гора!

— Што-ж, паплачу — веры дам,
Нэнсі, Нэнсі.

Але-ж з горам папалам
Хлеб не горак, Нэнсі.

— І адтуль, каб дапячы,
Выесці вантробы,
Я з нячыстым штоначы
Буду слаць хваробы.

— Шлі. Са мною будзе жыць
Не такая Нэнсі.
Чорт спужаецца, збяжыць
Ад прыгожай Нэнсі!

ПЕСЕНЬКА ПРА СТАРОГА МУЖА

Ох, мой рыжы, ох, нямілы,
Ты і з грыжай, ты й без сілы!
Каб не ты, стары калун,
Быў-бы горац-весьялун.

Ну які-ж гэта муж,
Што ні ўпрыпражку, ні ў гуж,
А як выпадзе забава,
Дык і ў забаўцы нядуж!

Адвячоркам, да ігрышча,
Я дружку яечню спрышчу.
А табе, мая бяда,—
Голая скаварада.

Павячэраем — ды з дому
На гадзіну або дзве.
Маладому-ж з маладою
Маладое ў галаве.

Не забудзься ў чыгунку
Ў печ паставіць студжанку.

Бо, крый божа, не даварыш —
Ты мне болей не таварыш!

Мне з дружкой задок баранні,—
Нам не грэх і нам не пост!
А табе за ўсе старанні
Толькі храшчыкі ды хвост.

*вясёлыя жабракі
(кантата)*

ВЯСЭЛЫЯ ЖАБРАКІ

Кантата

Запеў

Золь. Вечер. Позні лістапад...
З багатых мыз каля прысад
Прыемна пахне свежым хлебам;

А ўздоўж дарог — апалы ліст,
І пожня, рыжая, як ліс,—
Калеюць пад няўтульным небам.

Цяпер усе, хто стыў і мёрз,
Хто перамераў многа вёрст,
Каму праклёны слаі сёлы —
Бяздомнікі і жабракі
Паставяць свой дарожны кій
У кут вялікае стадолы,

Дзе цётка Нэнсі з тварам тлустым
За пенс адваліць хлеба лусту
Ды плухне ў місу коўш капусты,
А пад настрой і півя ўдзеліць;

Дзе — рэж і еж, адмер і пі,
А зморыць сон — пад стол і спі
На брудных дошках без пасцелі;

Дзе злодзей забывае клопат,
Дзе махляры знаходзяць попыт
На крадзены тавар і транты;

Там што ні дзень, то стукатня,
Там што ні ноч, то калатня,—
І рэй вядуць камедыянты.

* * *

Не печ, а дракона раз'юшаны зеў,—
Сюды, да цяпла і святла перасеў
Плячысты, худы, аднарукі гусар,—
Рудыя вусы на ўвесь твар.

На ім падабенства якогась мундзіра:
Сто латак, а выгляд, нібы ў камандзіра,
І гузік на пузе з каронай.

І куксай сваёй і рукою
Ён лашчыць здабычу, узятую з бою,—
Цалуецца з п'янай матронай.

Без лішніх заходаў, падходаў, пяшчот
Галубіць карчомную жонку.

Яна-ж падстаўляе шчарбаты свой рот,
Як блаван пад грошы — скарбонку.

А дровы шугаюць агнём языкастым,
І з чэрава печы чырвоны касяк
Б'е ў курыва сцен, дзе развешаны кайстры —
Прыкмета галодных
І сімвал бадзяг.

Здаволіўся рыжы калека салдат,
І ў круг праштурхаўшыся цесны,
Працяў гаману, што вялася не ў лад,
Салдацкай раскацістай песняй.

Песня

Гадаваўся я ў страі, гартаваўся у баі,
І таіў-бы — не стаю шматлікіх ран.
Вось рубец — ён знак ад брытвы,
А вось гэты — памяць бітвы,
Калі ў цемрадзі мы йшлі пад барабан.

Я спазнаў упершыню страх, і жах, і калатню
У баі за вышыню Аўрам-Курган:
Гром і гул, зямля стагнала,
Ні каманды, ні сігналы,
Толькі роты — крок у крок пад барабан!

Генерал наш з капітанам смерцю храбрых пад Курганам
Палі ў бітве на скрываўлены дзірван.
Я-ж зазнаў, браточкі, мукі,
І цяпер вось — аднарукі,
А ў вушах звiніць дагэтуль барабан.

Разышліся мае годы на муштроўкі, на паходы,
Ньюць косці ў непагоду і ў туман.
Але хай наш Эліот *
Клікне строіцца ў паход,—
Я на мыліцах пайду пад барабан!

Занядбаны, заняпалы, я жыўлюся чым папала,
І ліплю-скрыплю — нямазаны рыдван.
Ды пры мне маё начынне
І са мною ёсць жанчына,
Як тады, калі будзіў нас барабан.

Галава мая ссівела, амуніцыя сатлела,
А пасцель мая — аблуплены тапчан.
Не бяда! Напоўнім кубкі,
Пацалуем любым губкі
І ў паход на ўсіх чарцей пад барабан!

Рэчытаты ў

Ахрып і замоўк нечакана.
І вноў у карчме гамана;

Хтось стукае выпітым збанам,
Хтось плача над песняй сп'яна.

А шум вырастае ў пагуду,
Такая гулянка пайшла!..
Аблезлы пацук з перапуду
Сігнуў у куток з-пад стала.

Валыншчык фальцэцікам выгукнуў «Біс!»
І хітра маргнуў музыкам,
Ды голас яго, як мышыны піск,
Быў змяты жаночым крыкам.

Песня

Не прыпомню, калі я дзяўчынай была
І каму я дзявочую чэсьць аддала.
Дагаджаю усім — маладым, нежанатым,
А найболей гусарыкам нашым, салдатам.

Мая маці калісь зарабляла ў палках,
І дачка ўслед за маці пайшла па руках.
Быў мой першы дружок барабаншчык вусаты,
Я так шчыра, так моцна кахала салдата!

Спакусіў мяне д'ябал — стары капелан —
На ружанец змяніць палкавы барабан;
Ён малітвай плаціў — невялікая плата,
Я плаціла сабой, — і ўцякла ад салдата.

Ды ці-ж мог не абрыдзець слюнявы папок?
І тады пацяшаць пачала я ўвесь полк —
Ад бязвусых юнцоў да капралаў вусатых...
Я так шчыра, так моцна кахала салдата!

Але войны і бітвы не вечны, вядома, —
Адслужыўшы, вяртаюцца хлопцы дадому.
Я — кіёк у руку і жабрачыць па хатах,
І вось тут напаткала, сустрэла салдата.

Ах, мой мілы, мой слаўны, забыты дружок!
На баку кацялок, за плячамі мяшок,
На мундзірыку латы, ды й сам ты памяты, —
Я так шчыра, так моцна кахала салдата!

І каханне сплыло, як вада пад зямлю, —
Не шкадую, не плачу, слязы не пралью.
Лепей кубкі налью, абнясу ўсіх падрад:
— За былых, адстаўных, але добрых салдат!

Рэчытаты ў

Дурны ў кутку гняздзечка звіў
Ля кумпяка сваёй суседкі;
Яхідна кпіў і многа піў,
Зліваючы чыесь паследкі.

Нарэшце ўстаў — нагою ў гразь,
І ці сп'яна, ці то з імпэту

Пад стол гліняны кубак бразь,—
І з хрышам выпаліў куплеты:

Куплеты

«Цяпер круцялёў, як таго варання,
На кожнай нарадзе і сесіі.
Ды дзе там нялуплены блазан раўня
Са мною — дурным па прафесіі!

Мне бабка з маленства дзяўбла аб адным:
Асёл мусіць ведаць свой жолаб.
Калі ты радзіўся, мой хлопчык, дурным,
Дык будзеш да старасці ёлуп.

Гарэлку я жлукціў з біклажкі ўзасос,
З суседкай пагульваў не блага.
З гадамі падрас — дык і посуд падрас
І стаў тоўстапузай біклагай.

За п'янства мяне нейкі злыдзень ліхі
Цап-лап і, як чыжыка, ў клетку,
А тут яшчэ поп мне прыпомніў грахі,
Што я абцяжарыў суседку.

Я — блазан, паяц. За маю весялосць,
Дальбог-жа, нядорага плацяць.
Аднак гаварылі, што ў Лондане ёсць
Двайнік мой у іхняй палаце!

Папок дзеля нашых духоўных патрэб
Што хочаш распіша за грошы.
Клянуся,— ён грабіць жабрацкі наш хлеб
З алейнаю мордай святошы.

Мой доўгі каўпак і рабыя штаны
Збіраюць на хлеб і на кварту.
А хто бескарыслівы, проста дурны,
Той сцёртага пенса не варты!»

Рэчытатыў

Услед за блазнам на калодку
Ўзнялася грузная малодка,
Мажная станам, як кадушка,
А грудзі — ясік і падушка,
З азызлым васпаватым тварам,—
Дачка старога півавара,
Які залеташняй вясною
Дзесь захлынуўся з перапою.

Над лямцамі чупрын, патыліц,
Над частаколам палак, мыліц,
Над п'яным гулам і садомам
Яна ўзнялася... Ёй вядомы
Дарогі ў свет, лугі, туманы,
Крутыя сцежкі і паляны,
Лясоў дрымотных веліканы —
Яліна, дуб, выносны ціс,

Разбойнікаў разбойны свіст,
Бярлогі, вывараці, норы —
Усё, чым так адметны горы
Шатландыі, краіны роднай,
Зняволенай і ўсё-ж свабоднай.

Даўно вярзлі-плялі ў народзе,
Што гэта дзеўка — добры злодзей,
Што ў дні вясковых кірмашоў
Яна магла паркаль і шоўк
Сцягнуць у крамніка з-пад носа.

Яе дубасілі атосай,
Прывязвалі за конскі хвост,
Спіхалі ў проламку пад мост,
Саджалі ў яму і ў астрог,
Але сам чорт яе сцярог.

Калісь — таму гадоў нямала —
Хлапчыну з гор яна кахала.
І вось цяпер, спыніўшы п'янку,
Запела пра свайго каханка:

Песня

Пад засенню елак, пад шатамі дуба
Вісела калыска ягоная з лубу
У нашай Шатландыі вольнай і любай..
З маленства свайго ненавідзеў закон
Мой статны, мой здатны, прыгожы мой Джон.

Сябры мае, успомнім Джона
Вясёлай песняй, чарак звонам!
На зло каронам і законам,
Сябры, спяем пра Джона!

Даліны і горы, і гай, і лясок,
Сцяжынкi глухія, дзе ціша і змрок,
Аб'ездзіў, аблазіў мой горны стралок.
Як люты мядзведзь на дубовы ражон,
Грудзьмі на чужынцаў абрушваўся Джон.

Мой слаўны, імклівы,
У баі нецярплівы,
Мой рыцар, мой воін,
Мой Джон!

У пледзе клятчастым на дужых плячах,—
І страх ён і помста панам па начах,—
Не прывід — жывы ён стаіць у вачах:
Рука на прыкладзе, на ўзводзе курок —
Мой храбры, мой зграбны, мой горны стралок!

Жанчыны, вып'ем за яго,
Напоўнім кубкі за яго!
Мы за адважных, за бясстрашных —
За Джона п'ем майго!

Сцямнелі абшары над рэчкаю Твід,
Гарысты, празрысты, як дым, краявід
Смугою, тугою спавіт...

На гэтых нагор'ях, дзе ясень і клён,
Грымеў сваёй славай і доблесцю ён,

Мой любы, мой мілы,
Лятун лёгкакрылы,
Алень быстраногі —
Мой Джон!

«Разбойнік!» — у стане варожым крычаць,—
«Злавіць, абяззброіць, звязаць і саслаць
На востраў бязлюдны, за водную гладзь!»
Злавілі, саслалі — і след не відзён,
А верас зацвіў, і вяртаецца ён,

Мой стройны, мой збройны,
Душой неспакойны,
Шатландскі падорлік,
Мой Джон!

Нядоўга любімая наша зямля
Насіла, таіла ад слуг караля
Свайго вольналюбца, — дагнала пятля.

Пагоня, аблавы і ўночы і ўдзень —
Палонен Шатландыі вольны алень.
Суд. Вісельня. Кат і вяроўкі маток.
Ах, дзе твая воля, мой вольны стралок!..

Бывайце, азёры і хвойныя нетры,
Бывайце, прасторы, прадзьмутыя ветрам,

Бывай, незабыўнай радзімы паветра!..
Паветра... Паветра... Адзін-бы глыток!..
О Джон мой, о боль мой, мой горны стралок!

Праславім-жа Джона,
Хвала табе, Джон!
Кароны, законы,
Я шлю вам праклён!

Рэчытаты ў

Ўслед за прыціхшаю малодкай
Раўнуў натоўп ільвінай глоткай:
«Біс, брава! Ўзем і п'ем за Джона!
Адважным слава! Смерць законам!»

Кіпіць папойка, а тым часам,
Як кот за мясам, вокам ласым
Скрыпач цікуе за кабетай;

Знявечаны — шкілет шкілетам —
Празмернай выпіўкай і часам,
Ён перад пышнаю матронай,
Як верабей перад варонай —
Чырык-чырык!
Бародку рэдкую падрэпаў,
І да малодкі ашчарэпам
Увесь прынік.

І вочы у яго гарэлі...
Ён выціснуў на скрыпцы трэлі

Двух серенад.
Пасля расчулена і млява
Заціўкаў голасам пісклявым
Да скрыпкі ў лад:

Песня

Пачцівая, чароўная, пакінь сваю тугу,
Твайго даўнейшага дружка я замяніць магу.
Прыцэнімся, пажэнімся — чаго там гараваць!
Калі ёсць сіла ў мужыку,
На іншае — пляваць!

Скрыпач, цацарачка мая, — асоба нарасхват;
Гульня без скрыпкі не гульня, мне кожны ў хаце рад, —
Пілікаю, цілікаю. Чаго там выбіраць?
Бяры мяне, любі мяне,
На іншае — пляваць!

Мы будзем жыць адным кускам, піць з конаўкі адной,
Спаць пад капою камячком, а раннюю вясной
За струначкі, за клуначкі — і пойдзем вандраваць,
І песеньку сваю спяём:
«На іншае — пляваць!»

Пакуль жыты ў палях растуць, бушуюць ячмяні,
А людзі жэняцца і мруць, са мною дзень пры дні
Ты будзеш жыць ды пажываць, ды дзетак гадаваць.
Дазволь разок пацалаваць.
На іншае — пляваць!

Рэчытаты

«Прэч, пэцкаль!» — гаркнуў галасіна,
Якісь мужык высокі.
І наш скрыпач, нібы асіна,
Затросся ды наўцёкі.

«Пакінь спяваць сваю нуду!
Знайшліся кавалеры!..»
Стары каваль, мужчына-дуб,
Абмазгаваў намеры

І ў наступ рушыў. Малайца
Ён згроб худое цельца
І быў гатоў, як селядца,
Працяць тупым відэльцам.

Але стрымаўся — бог сцярог.
Рукамі-абцугамі
Шпурнуў ён скрыпача ў парог
І выштурхаў нагамі.

Турнуўшы ў закутак сталы і услоны,
Расчысціў праход, падышоў да матроны,
Прыпаў да пляча, а руку неўзаметку
Пусціў па глыбокіх тылах у разведку...

Стаяць у абдымку, адменная пара,
Як два манументы: тытан і гаргара.
Ён шчыпле яе і тым часам спявае,
А ў лад яго песні яна пазяхае.

Песня

Я, з вашай ласкі,
Тую дрэнь
Пусціў старчма за дзверы.
Падумаць: спаракнелы пень,
А строіць кавалера!

Хоць я ні госць, ні гаспадар,
А ўсё-ж рашыў адразу
Шчанё адвадзіць...
Я бляхар,
Каваль і меднік разам.

З канца ў канец,
Як пасланец,
Хаджу, нашу кавадла.
Таму скляплю,
Таму зраблю,
Ёсць грошыкі — і ладна!

Той шылахвост
І гол і бос,—
Не мела ты пачвары.
А я, кума,—
Мяркуй сама —
Табе якраз да пары.

Ну, будзе лад?
Не трэба сват,—

Я выбіраю скоро.
Табе — спываць,
А мне — каваць,
І заживем без гора!

Рэчы татыў

Ці ад любові ці ад віна,
З маўкліваścią каровы,
Ахвотна падае яна
Ў абдымкі кавалёвы.

Скрыпач тым часам з-за дзвярэй
Шмыгнуў у качарэжнік
І выпіў кубак, каб скарэй
Пашчасціла ім, грэшным,
На маладое —
Адразу двое!

Ды, мусіць, чорт яго дурый
І шчыкатаў каленкі.
Ён асмялеў і заорый
Каля другой паненкі.

А неўзабаве пад шумок
Падпіўшых пастаяльцаў
Ён паманіў яе ў куток
І хітра шчоўкнуў пальцам.

А у тае быў муж паэт,
Халерык па натуры,
Ураз разнюхаў іх сакрэт
І скрыпача пратурьў
    Пад зорны дах
    На біты шлях.

Паэт! Хто ў нас і за мяжой
Не творыць па разліку!
Ён быў без гроша за душой,
Але душы вялікай.

Ні ўзнагарод, ні барыша
Не просячы за песні,
Ён пеў — і пела ў ім душа,
Яму быў свет не цесны
    У той стадоле,
    Што сярод поля.

Песня

Купчына-туз не любіць муз,
Не бачыць у тым рацыі.
А я, бядняк, пяю сяк-так
Усёй бяздомнай браціі.

Бадзёрць люд любой парой —
Вось стыль мой і манера;

І ўслед за мной — пчаліны рой,
Як за сляпым Гамерам.

У позні час прыводзяць нас
Натруджаныя ногі
К табе, жабрачы мой Парнас,—
Карчма каля дарогі.

Ніколі я не піў вады
З Кастальскае крыніцы.
Мой ідэал — бакал бурды
Ад дзеўкі-чараўніцы.

І так прыкінь,
І сяк прыкінь —
Адна і тая-ж доля:
Твой добрабыт — жабрачы кій,
Прыстанішча — стадола.

Цячы ў збанок, шыпучы грог!
Гэй, налівайце кубкі!
Давайце вып'ем за жанок!..
За вас, мае галубкі!

За вас, княгінь і гаспадынь,
І прадаўжальніц роду!
Апошні кубачак... амінь!
За шчасце ўсіх народаў!

Рэчытатыў

Ён скончыў, стукнуўшы бакалам,
І выбух воплескаў абвалам
Пранёсся па застоллі.
Крычалі ўсе: «Давай! Далей!
Уклей што-небудзь весялей
Аб нашай горкай долі!»

«Аддзячым-жа яму, сябры,
За песню дарагую!»
Пайшоў па кругу потны брыль
З адной рукі ў другую.

І кожны прыхадзень-жабрак
Даваў яшчэ на шкельчык,
Хто сцёрты шылінг, хто — мядзак,
Завязаны ў вузельчык.

Калі-ж, нарэшце, не маглі
Дайсці сп'яна да ладу,
Усе ў паэта пачалі
Прасіць, каб спеў баладу.

Паэт, як заўжды, быў вясёл
Між дзеўкаю і жонкай
І, каб адбіцца ад назол,
Азваўся песняй звонкай:

Песня

Золак мёдам салодкім
Ціха льецца ў акно.
Прапаласквайце глоткі!
Дапівайце віно!

Не дружу я з піўною —
Маё гора ў піўной!
Пачынайце за мною,
Запявайце за мной!

Вольным шлях не заказан
Ад пачатку вякоў.
Каралеўскім указам
Не стрымаць жабракоў!

Па няўезджанай грудзе,
Праз хлюпоту і гразь
Мы ідзём міма суддзяў,—
Нашы вочы гараць.

Міма іх, добрачынных
Пустазвонаў маны.
Міма... Міма...

У лагчынах
Хай крычаць груганы!

Ні праклёны з амвона,
Ні закон караля

Не стрымаюць разгону —
Перад намі зямля.

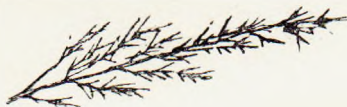
Нам не цёмна! Мы бачым!
Не чапай, не трывож
Нашай раці бядачай,
Зграя хіжых вяльмож!

Калаціся ў трывозе,
Багацей-крывасмок!
Чуеш,— стук па дарозе
Натруджаных ног?

Будзе дзень, і пажарам
Запалае усход.
Абурэнне і ярасць
Клічуць нас у паход.

Людзі! Скора пачнецца
На зоры займаць.
А хто першы прагнецца,
Тых прашу запяваць:

— Вольным шлях не заказан
Ад пачатку вякоў.
Каралеўскім указам
Не стрымаць жабракоў!

эпіграмы
і эпітафіі

РАДКІ ПРА ВАЙНУ І ЛЮБОУ

Праслаўлены нанятым хорам
Разбой на сушы і на моры
Не варты праслаўлення.
Я прыкладу сваё старанне
У імя жыцця і працвітання
Наступных пакаленняў.

Любіць, тварыць і працаваць!
Хай свет жыве спакойна.
Лепш майстраваць
І гадаваць,
Чым забіваць у войнах.

ЭПІТАФІЯ НА ПОМНІК,
ПАСТАУЛЕНЫ РОБЕРТАМ БЕРНСАМ
НА МАГІЛЕ ПАЭТА РОБЕРТА ФЕРГЮСОНА *

Ні урны над зямлёй, ні склепа ўнізе,
Адзін-адным валун, як запавет:
— Шатландыя, прыйдзі і пакланіся!
Пад гэтым жвірам — лепшы твой паэт.

ПРЫГОЖАЙ МІС ДЖЫНІ СКОТ

Калі-б у скотаў кожны клан
Меў сотню Джыні Скот *,
Мы пакарылі-б англічан,
А не наадварот.

НАШЧАДКУ СЦЮАРТАУ

Вы — Сцюарт? * Што вы, ягамосць,
Няўжо вам славы мала?
Дурныя ў родзе іхнім ёсць,
А подлых — не бывала.

АДКАЗ
«ВЕРНАПАДДАНЫМ УРАДЖЭНЦАМ
ШАТЛАНДЫ» *

Ланцужныя псы пры ганебным прастоле,
Брашыце, кусайце — цяпер ваша воля.
Вы здрадзілі нашай шатландскай зямлі,
Вы нашу радзіму ў шынку прапілі.

НАДМАГІЛЬНЫ НАДПІС
НА ПОМНІКУ КНІГАВЫДАУЦА

Сэр Джон спачыў тут у цішы;
Вядома — толькі цела.
...Гавораць, што яно душы
І пры жыцці не мела.

ВОДГУК
НА ДРАМАТЫЧНЫ ТВОР

Каб не курыць залішне фіміям,
Скажу: парадавалі нас вы.
Але чаму вам, сэр, было няўцям
Украсці ўсё — ад дзей да назвы?

ЭПІТАФІЯ
ВІЛЬЯМУ ГРЭХЕМУ, ПАМЕШЧЫКУ

У распачы паміж грабніц
Сама прырода ўпала ніц
І, горка плачучы, сказала:
«О смерць, няўмольны абірала!
Была ў мяне адна пачвара,
Дык ты і тую адабрала».

ФАНАБЭРЫСТАМУ ЗНАЕМАМУ,
ЯКІ АДВЯРНУУСЯ
ПРЫ СУСТРЭЧЫ З ПАЭТАМ

Хто кажа, што ты раганосец, той мае
Падставу, шануўны халоп.
І тое, што клёпкі ў цябе не хапае,
Павер мне,— зусім не паклёп.

ЗАПІС АБ СМЕРЦІ ДЖЭМСА БОГХЕДА,
МЕЖАВОГА СУСЕДА ПАЭТА

Учора з богам на той свет
Адбыў раб божы, мой сусед
Джэмс Богхед з Сільверпула.

У пекле альбо ў райскім садзе
Ён першы прыйдзе, першы сядзе,
Як на азадку скула.

НА ПАРТРЭТ ЗНАТНАЙ ПЕРСОНЫ

З такой укормленасцю твару
Вам быць-бы шыльдай пры тавары,
Дзе надпіс
Гэтакі прыблізна:
«Свіныя вушы, лыч і галавізна...»

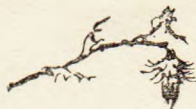

НАДПІС
НА МАГІЛЬНЫМ КАМЕНІ
СЕЛЬСКАГА БАБНІКА

Мужчыны сельскія, як след
Паплачце па шапоўным.
Хадзілі чуткі — ваш сусед
Быў вельмі рызыкаўным.

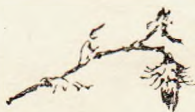
Хай дзеткі вашыя нічым
Не ганьбяць гэту градку,
Таго, хто тут навек спачыў,
Хай прызнаюць за татку.

НАДПІС
НА МАГІЛЬНЫМ КАМЕНІ
ВЯСКОВАЙ ПЛЯТКАРКІ

Пад гэтым каменем замшэлым
На векі вечныя дзябёлым цэлам
Добрапрыстойна загавела
Карчмарка і пляткарка Арабела.
Няхай-жа спачываюць сном салодкім
І прах і плёткі гэтай цёткі!

ЭПІТАФІЯ
НА МАГІЛЕ КАРЧОМНАГА П'ЯНІЦЫ

Пакуль не пазавуць на страшны суд,
Тут спіць кум караю — Уолтэр Фуд.
У рай ці ў пекла — шлях не блізкі,—
Ён вельмі хоча выпіць віскі.

ЗАУВАГИ

Стар. 18. * «Дрэва волі» — сімвалічны вобраз французскай рэвалюцыі. Верш з-за цензурных перашкод не быў надрукаваны пры жыцці паэта.

Стар. 23. * Роберт Брус (1274—1329) — кароль Шатландыі, з роду Сцюартаў; змагаўся супроць англічан. У шатландскіх народных песнях і баладах Брус і Уолес усаўляюцца як героі вызваленчай барацьбы шатландскага народа.

Стар. 25. * Зняволенне колісь самастойнай і незалежнай Шатландыі і далучэнне яе да Англіі англійскія каланізатары выдавалі як «уз'яднанне адзінакроўных братніх народаў».

Стар. 26. * Уолес — шатландскі нацыянальны герой, які змагаўся з англічанамі за незалежнасць радзімы.

Стар. 36. * Робін — памяншальнае ад Роберт, імя Бёрнса.

Стар. 55. * Верш напісаны ў 1786 годзе, калі паэт збіраўся пакінуць радзіму і паехаць на востраў Ямайку. Прычынай такога намеру былі цкаванне і пастаянныя напады рэакцыі на паэта.

Стар. 84. * Эліот — шатландскі военачальнік, нацыянальны герой.

Стар. 106. * Роберт Фергюсон — нацыянальны шатландскі паэт, папярэднік Р. Бёрнса. Памёр у 23-гадовым узросце ў вялікай беднасці, з голаду. Бёрнс вельмі любіў яго і на першы свой ганарар паставіў невялікі каменны абеліск над закінутай магілай усімі забытага паэта.

Стар. 107. * Скот — прозвішча і «скот» — шатландзец, ігра слоў. Клан — радавая абшчына ў шатландцаў.

Стар. 108. * Гэтая эпіграма напісана Бёрнсам на яго суседа — лорда Алоўэя, які выдаваў сябе за сваяка Стюартаў. Некаторыя з роду Стюартаў былі шатландскімі каралямі.

Стар. 109. * Бёрнс называў шатландцаў, якія выхваляліся сваімі «вернападданымі» пачуццямі да англійскага караля, здраднікамі радзімы. Адноўчы за столікам у карчме адзін з такіх «вернападданных» падаў паэту лісток паперы. На тым лістку быў напісаны пасквіль на «бунтаўшчыкоў», у тым ліку і на Бёрнса. Паэт тут-жа экспромтам напісаў адказ і перадаў яго «вернападданым».

ЗМЕСТ

	<i>Стар.</i>
Роберт Бёрнс (<i>прудмова</i>)	3

Песні і балады

Джон Ячменнае Зярно	11
Чэсная беднасць	15
Дрэва волі	18
* * Між гор маё сэрца	22
Заклік Бруса да шатландцаў	23
Шатландская слава	25
Горскі хлопец	27
Ішоў салдат з вайны	29
Песня раба негра	33
Песня бедняка	34
Робін	36
Горнай маргарытцы, заворанай маім плугам	38

Лірычныя вершы і песні

Босая дзяўчына	43
Джон Андэрсон	44
* * У сюжы на буі-зыры	45
* * Нейк, ішоўшы з вечарынкі	47

**	З усіх напрамкаў і вятроў	48
**	Як вокам акінуць — скалістыя горы	49
	Наказы	50
	Начлег у дарозе	51
**	Усё як вымерла наўкол	54
	Перад разлукай	55
	Перад восенню	56
	Белая курапатка	58

Жартоўныя вершы і песні

	Фіндлей	63
	Шчаслівы ўдавец	65
	Жонка вугальшчыка	67
	Скарга бітага мужа	69
	Сповідзь бабыля	70
	Сяброўцы на вушка	72
	Мельнік	73
	Жонка Нэнсі	74
	Песенька пра старога мужа	76

Вясёлыя жабракі

	Вясёлыя жабракі (Кантата)	81
--	-------------------------------------	----

Эпіграмы і эпітафіі

	Радкі пра вайну і любоў	105
	Эпітафія на помнік Фергюсона	106
	Прыгожай міс Джыні Скот	107
	Нашчадку Сцюартаў	108
	Адказ «вернападданым ураджэнцам Шатландыі»	109
	Надмагільны надпіс на помніку кнігавыдаўца	110
	Водгук на драматычны твор	111
	Эпітафія Вільяму Грэхему	112

Фанабэрыстаму знаёмаму	113
Запіс аб смерці Джэкса Богхеда	114
На партрэт знатнай персоны	115
Надпіс на магільным камені сельскага бабніка	116
Надпіс на магільным камені вясковай пляткаркі	117
Эпітафія на магіле карчомнага п'яніцы	118
Заўвагі	119

На беларусском языке
Роберт Бернс
Шотландская слава
Избранное

Государственное издательство БССР
Минск 1957

*

Рэдактар *Ю. Гаўрук*
Мастацкі рэдактар *Н. Шырокаў*
Тэхнічныя рэдактары *А. Хатэнка і А. Труханова*
Карэктар *Г. Сапрыка*

Папн. да друку 8/X-1957 г. Тыраж 3000.
Фармат 70 × 108/32. Фіз. друк. арк. 3,875.
Ум. друк. арк. 5,3. Уч.-выд. арк. 3,1.
Зак. 281. Цана 2 руб. 15 кап.

Друкарня імя Сталіна, Мінск,
проспект імя Сталіна, 105.

2015

